อัตลักษณ์ของระบบและนโยบายสุขภาพไทย
Thai Health Systems and Policy Identity

ขณะที่สถานการณ์การระบาดของโรคโควิด 19 ยังกำหนดชัดไม่ได้ว่าจะสิ้นสุดเมื่อใด แม้ว่าจะมีการพัฒนาวัคซีนถึง 169 ชนิดตามฐานข้อมูลขององค์การอนามัยโลก และ 26 ชนิดพัฒนาถึงขั้นทดลองในคน[1] มีข้อสงสัยวิพากษ์วิจารณ์กันมากว่า เกิดการแข่งขันเพื่อแย่งชิงตลาดกันมากกว่าการร่วมมือกันพัฒนา เห็นได้จากมีการทำสัญญากับบริษัทยาจองการผลิตล่วงหน้าเพื่อประชาชนในประเทศของตนเอง กระแสการพัฒนานโยบายสุขภาพระดับโลกเพื่อความเป็นธรรมของการเข้าถึงการตรวจ (test) การรักษา (treat) และวัคซีน จึงเกิดโครงการความร่วมมือพหุภาคีแบบไม่แสวงกำไรชื่อ COVAX (เป็นเสาหลักด้านหนึ่งของ Access to COVID-19 Tools Accelerator) ซึ่งองค์การอนามัยโลก ร่วมมือกับ GAVI[2] (Global Vaccine Alliance ที่ตั้งขึ้นเมื่อปี ค.ศ. 2000 และมีผลงานให้ประเทศต่างๆ เข้าถึงวัคซีนหลายชนิด) และ CEPI[3] (Coalition for Epidemic Preparedness Innovations เพิ่งก่อตั้งเมื่อปี ค.ศ. 2017) เพื่อผลักดันให้ทุกประเทศในโลกเข้าถึงวัคซีนป้องกันโรคโควิดและทำให้สงบภายในสิ้นปี ค.ศ. 2021[4]

ข้อสังเกตการวิจัยระบบและนโยบายสุขภาพของประเทศไทยที่เกี่ยวข้องกับการระบาดของโรคโควิด 19 ตั้งแต่พบผู้ป่วยรายแรกในประเทศไทย จนถึงเดือนกันยายนของวารสารวิจัยระบบสาธารณสุขฉบับนี้ ยังไม่มีบทความที่เกี่ยวกับโรคโควิดตีพิมพ์เลย ทั้งๆ ที่สถานการณ์การควบคุมการระบาดของโรคโควิดในประเทศไทย ติดอันดับดีที่สุด 1-3 ของโลกอยู่ตลอดเวลา[5,6] การอธิบายความสำเร็จดังกล่าวไม่ได้เป็นตัวเลขเชิงปริมาณที่แสดงความสัมพันธ์เชิงสาเหตุและผลลัพธ์ (causal relationship) อย่างชัดเจน เพียงแต่เป็นข้อสรุปจากปรากฏการณ์ที่ประจักษ์ชัดว่าการที่อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ร่วมมือกันอย่างแข็งขันในการควบคุมโรค เป็นปัจจัยหนึ่งของความสำเร็จในประเทศไทย[7] ร่วมกับปัจจัยอื่นๆ ได้แก่ การมีระบบหลักประกันสุขภาพถ้วนหน้า ที่ทำให้กลุ่มเสี่ยงทุกคนเข้าถึงการตรวจเชื้อได้โดยไม่ต้องกังวลเรื่องค่าใช้จ่าย รวมทั้งกรมควบคุมโรคมีบุคลากรที่มีประสบการณ์จากความสำเร็จของการควบคุมโรคก่อนหน้านี้ เช่น โรคซาร์ส โรคเอดส์ และประชาชนให้ความร่วมมือดีมากในการสวมหน้ากากอนามัย ฯลฯ

ความยั่งยืนของการมี อสม. ในการสาธารณสุขมูลฐานของประเทศไทย เริ่มจากบรมครู นายแพทย์อมร นนทสุต ผสมผสานประสบการณ์การพัฒนาด้านสาธารณสุขในประเทศไทยให้เข้ากับการตีความสาระหลักของคำประกาศอัลมา-อตา ที่เป็นมติสมัชชาอนามัยโลก ปี ค.ศ. 1978[8] ด้วยเชื่อมั่นว่าประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการพัฒนาระบบสาธารณสุขอย่างเต็มศักยภาพได้ถ้าระบบเอื้อให้[9] อสม.จึงยังคงดำรงอยู่มายาวนานกว่า 40 ปี อย่างไรก็ตาม ยังมีความท้าทายของ

หลักการสาธารณสุขมูลฐานเพื่อเป็นกลไกความสำเร็จของตัวชี้วัดสุขภาพด้านต่างๆ อีกมาก เช่น สุขภาพช่องปาก ที่ต้องอาศัยการตีความด้านใหม่ๆ ผนวกเพิ่มเติม[10]

ความสำเร็จของนโยบายและระบบสุขภาพในประเทศไทยมักนำเสนอในรูปแบบการสัมภาษณ์มากกว่าการเสนอในรูปการวิจัยเชิงปริมาณที่ใช้ข้อมูลขนาดใหญ่จากหลายแหล่งเชื่อมโยงกัน อัตลักษณ์นี้เป็นจุดท้าทายสำคัญของนักวิจัยรุ่นหลังว่าจะช่วยกันพัฒนาความสมดุลของการสร้างองค์ความรู้ด้วยศาสตร์ต่างๆ ได้อย่างไร

ศุภสิทธิ์ พรรณารุโณทัย
บรรณาธิการ

References

1. World Health Organization. The push for a COVID-19 vaccine [cited 2020 Sep 27]. Available from: https://www.who.int/emergencies/diseases/novel-coronavirus-2019/covid-19-vaccines?gclid=Cj0KCQjwzbv7BRDIARIsAM-A6-18tA9Jax4PECShsJLIP6hXlwF8BIKS4LEJ5zLMaXR0KVtf0AcT3AAaAkoeEALw_wcB.
2. GAVI The Vaccine Alliance. Our Alliance [cited 2020 Sep 27]. Available from: https://www.gavi.org/our-alliance.
3. Coalition for Epidemic Preparedness Innovations (CEPI). New vaccines for a safer world [cited 2020 Sep 27]. Available from: https://cepi.net/.
4. World Health Organization. COVAX: working for global equitable access to COVID-19 vaccines [cited 2020 Sep 27]. Available from: https://www.who.int/initiatives/act-accelerator/covax.
5. Global Covid-19 Index. Recovery Index [cited 2020 Sep 27]. Available from: https://covid19.pemandu.org/#rank.
6. Panorama Destination. Thailand Tops Global COVID-19 Recovery Index [cited 2020 Sep 27]. Available from: http://www.panorama-destination.com/thailand-news/thailand-tops-global-covid-19-recovery-index/.
7. World Health Organization. Thailand's 1 million village health volunteers - "unsung heroes" - are helping guard communities nationwide from COVID-19 [cited 2020 Sep 27]. Available from: https://www.who.int/thailand/news/feature-stories/detail/thailands-1-million-village-health-volunteers-unsung-heroes-are-helping-guard-communities-nationwide-from-covid-19.
8. World Health Organization. Declaration of Alma-Ata International Conference on Primary Health Care, Alma-Ata, USSR, 6-12 September 1978 [cited 2020 Sep 27]. Available from: https://www.who.int/publications/almaata_declaration_en.pdf.
9. Salika. Interview Dr Amorn Nondhasutta, the Principal Teacher of health systems for community. The man behind village health volunteer and village health communicator [cited 2020 Sep 27]. Available from: https://www.salika.co/2020/04/18/thai-public-health-strategy-dr-amorn-nontasut-interviewing/. (in Thai)
10. Jaichuen W. Health systems challenges by the intent of primary health care: synthesis of the recommendations for oral health care system development for Thai population. Health Systems Research Journal 2020, 14(3):227-42.